

ΑΝΑΣΤ. Ι. ΜΠΕΓΚΟΣ
Φιλολόγος - Δ/ντής Γυμνασίου

ΔΗΜ. ΜΑΡΟΥΛΗΣ - Ο ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Τό 1870 ύπῆρξε γιά τίς Σέρρες, ἀλλά καί γιά όλόκληρη τή Μακεδονία — ἄρα γιά τόν Ἑλληνισμό — ἔτος κρίσιμο. Ἦταν ἡ ἐποχή πού ἡ Ρωσία, προσπαθώντας νά πραγματοποιήσει τά πανσλαβιστικά της σχέδια, χρησιμοποίησε τή Βουλγαρία ὡς ὄχημα γιά τήν κάθοδό της στό Αἰγαῖο μέ τή δημιουργία τῆς βουλγαρικῆς ἐξαρχίας. Τό γεγονός αὐτό, πού πρακτικά σήμαινε τήν ἀνεξαρτητοποίηση τῆς βουλγαρικῆς ἐκκλησίας ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως καί μακροπρόθεσμα δημιουργία ἀνεξάρτητου βουλγαρικοῦ κράτους, ἦταν ἀρχή ὀδύνης γιά τόν Ἑλληνισμό. Ἡ Ὄθωμανική Τουρκία, πού ἤλεγχε ἀκόμη ἓνα μεγάλο μέρος τῆς Βαλκανικῆς, διαβλέποντας ὀφέλη ἀπό τήν ἐκκλησιαστική αὐτή διάσπαση καί τήν ἀποδυνάμωση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἔδωσε τήν ἄδεια, παρὰ τό γεγονός ὅτι ἡ Βουλγαρία ἀνήκε ἐκκλησιαστικά στή διοικητική δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Τό Πατριαρχεῖο, βέβαια, διεῖδε τά βουλγαρικά σχέδια, ἀφοῦ ἡ θρησκευτική χειραφέτηση τῶν Βουλγάρων μακροπρόθεσμα θά ὀδηγοῦσε στήν ἐθνική χειραφέτηση καί κήρυξε τή Βουλγαρική ἐκκλησία σχισματική (1872).

Ἡ βουλγαρική ἐξαρχία ἦταν γιά τόν Ἑλληνισμό φορέας ὑψηλοῦ κινδύνου, διότι δέν εἶχε σαφή σύνορα καί μποροῦσαν νά ὑπαχθοῦν σ' αὐτήν καί Ἑλληνικά ἐδάφη, ἀρκεῖ νά τό ζητοῦσαν τά 2/3 τῶν κατοίκων μιᾶς περιοχῆς. Ἔτσι ἔμπαιναν οἱ βάσεις γιά νά ὀργιάσει ἡ βουλγαρική προπαγάνδα, μέ δημιουργία βουλγαρικῶν σχολείων, διώξεις Ἑλλήνων δασκάλων καί ἱερέων κλπ.

Ο Δ. ΜΑΡΟΥΛΗΣ - Η ΙΔΡΥΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΣΤΙΣ ΣΕΡΡΕΣ

Τήν κρίσιμη ἐκείνη στιγμή πού ὁ Ἑλληνισμός ἀναζητᾶ δασκάλους -λειτουργούς, γιά νά δώσουν τή μεγάλη εἰρηνική μάχη, βρέθηκε στίς Σέρρες ὁ Ἡπειρώτης Δημ. Μαρούλης.

ΔΗΜ. ΜΑΡΟΥΛΗΣ
(1840-1892)

Ἡ πατρις σήμερον θέλει τόν δημοδιδάσκαλον οὐχί γραμματοδιδάσκαλον, ἀλλ' ἄνδρα ἰκανόν καί πεφωτισμένον, ὅστις μένει δημοδιδάσκαλος ἐπὶ πολὺν ἢ ὀλίγον χρόνον, οὐχί διότι δέν δύναται νά γίνη ἄλλο τι ἀνώτερον, ἀλλά διότι φλέγεται ὑπὸ τῆς θείας μανίας ἵνας γίνη αὐτός ἐν ἐπιγνώσει ἐκ τῶν προτέρων ἀσφαλῆς ὁδηγός τοῦ ἔθνους εἰς τόν προορισμόν αὐτοῦ χωρὶς νά θρηνήσῃ διὰ τοῦτο ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπώλειαν χρόνου πολυτίμου ἢ μέλλοντος ἀνωτέρου. Ἡ πατρις σήμερον θέλει τόν δημοδιδάσκαλον ὀφθαλμόν ἀκοίμητον, δι' οὗ τὸ ἔθνος καθαρῶς ὀρῶν τά ἐν ἑαυτῷ καί τά περὶ ἑαυτό, χαρακτηρίζει καί διευθύνει, ὡς προσηκεί, πᾶν φαινόμενον καί πᾶσαν περίστασιν ἀναφερόμενην εἰς τόν ἐθνικόν ἀγῶνα καί τὸ μέλλον ἡμῶν.

Τοῦτο εἶχε τὸ ἰδανικόν, εἰς ὃ ὀφείλομεν νά ἀποβλέπωμεν κατὰ τὴν μόρφωσιν τῶν δημοδιδασκάλων καί πρὸς τὸ ἰδανικόν τοῦτο δέον νά ὀρισθῇ οὐ μόνον τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τοῦ Διδασκαλείου, ἀλλά καί ὁ τόπος, ἐν ᾧ ταῦτα διδαχθῆσονται, καί τὸ πνεῦμα τῆς διδασκαλίας καί ἡ διάρκεια αὐτῆς καί ἡ ἡλικία τῶν μαθητῶν καί τὸ προσωπικόν τῶν διδασκάλων καί ἡ ἐφορεία τοῦ Διδασκαλείου καί πάντα ὅσα στενῶς μετ' αὐτοῦ συνδέονται.

(Ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Δ. Μαρούλη, «Περὶ μορφώσεως Ἑλλήνων Δημοδιδασκάλων», Ἀθήναι 1888, σ. 25).

Ἡ Ἠπειρος εἶχε ἀπό παλιά σχέση με τήν πόλη τῶν Σερρών. Ἦδη ἀπό τό 1800 ἑκατοντάδες Ἠπειρώτες, γιά νά ἀποφύγουν τίς διώξεις τοῦ θηριώδους Ἀλή Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, κατέφευγαν στίς Σέρρες, ὅπου κυριαρχοῦσε ὁ Ἰσμαήλ Μπέης, δεδηλωμένος ἐχθρός τοῦ Ἀλή¹. Ἐξάλλου, Γιάννενα, Θεσσαλονίκη, Σέρρες, Κωνσταντινούπολη, ἀποτελοῦσαν τό νοητό ἄξονα παιδείας τοῦ τουρκοκρατούμενου Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ Δημήτριος Ἀπ. Μαρούλης γεννήθηκε στόν Κατσικά, ἓνα χωριό κοντά στά Γιάννενα, ἐξ οὗ καί τό παρωνύμιο «Κατσικιώτης». Σπούδασε στήν περίφημη Ζωσιμαία Σχολή τῶν Ἰωαννίνων καί στή συνέχεια ἦρθε στήν Ἀθήνα ὡς ὑπότροφος στή Ριζάρειο Ἐκκλησιαστική Σχολή, ὅπου φοίτησε καί ἀποφοίτησε μέ διπλό ἐπώνυμο Ἀναγνωστόπουλος ἢ Μαρούλης.

Ἀνθρωπος πού διψοῦσε γιά μάθηση ὁ Μαρούλης, μετά τίς σπουδές του στή Ριζάρειο, γράφτηκε στή Φιλοσοφική Σχολή Ἀθηνῶν, τήν ὁποία ὁμως πρόωρα ἐγκατέλειψε, γιατί ὁ διευθυντής τῆς Ριζαρείου Σ. Κολιάτσος, διαβλέπας τά προσόντα τοῦ νεαροῦ Ἠπειρώτη, τόν ἔστειλε ὡς δάσκαλο τῶν θρησκευτικῶν στή Γερμανική Εὐαγγελική Σχολή, πού λειτουργοῦσε τότε στή Σμύρνη, μέ στόχο τή διείσδυση τοῦ Χριστιανισμοῦ στούς Μουσουλμάνους καί Ἰσραηλίτες τῆς Μ. Ἀσίας².

Ἀπό τή Σμύρνη ὁ Μαρούλης βρέθηκε στή Γερμανία, ὅπου σπούδασε Θεολογία, φιλοσοφία καί ἰδιαίτερα Παιδαγωγικά σέ διάφορα Πανεπιστήμια, ἀνακηρύχθηκε διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης καί τό 1869 φτάνει καί πάλι στήν Ἀθήνα.

Τήν ἴδια χρονιά ἔρχεται στή Θεσσαλονίκη καί ἀναλαμβάνει τή διεύθυνση τοῦ ἐκεῖ Γυμνασίου. Μήν μπορώντας ὁμως νά ἐφαρμόσει τό ἀνακαινιστικό του πρόγραμμα καί ἀφοῦ ἦρθε σέ διάσταση μέ αὐτούς πού ρύθμιζαν τά ἐκπαιδευτικά πράγματα στή Θεσσαλονίκη, φθάνει στίς Σέρρες τό 1870, σέ ἡλικία 30 ἐτῶν, ὅπου ἀναλαμβάνει στήν ἀρχή τή διεύθυνση τοῦ ἡμιγυμνασίου Σερρών, πού ἦταν τότε τό ἀνώτερο σχολεῖο τῆς πόλεως, ἰσοδύναμο μέ τά «Ἑλληνικά σχολεῖα»,

1. Π. Πέννας, Ἱστορία τῶν Σερρών. Ἀθήναι 1966, σ. 101.

2. Στήν «Εὐαγγελική Σχολή» Σμύρνης εἶχε διατελέσει σχολάρχης ὁ παπποῦς τοῦ Ἀδ. Κοραΐ, Ἀδαμάντιος Ρύσιος καί φοίτησε ὁ ἴδιος ὁ Κοραΐς.

ή Σχολαρχεία της ελεύθερης Ελλάδας, αφού ή Μακεδονία ήταν ακόμητουρκοκρατούμενη³.

Τό 1870, όπως αναφέραμε ήδη, ήταν έτος σηµαδιακό για τό Μακεδονικό Έλληνισμό. Τό Οίκουµενικό Πατριαρχείο, µπροστά στόν έµφανή βουλγαρικό κίνδυνο, προετοιµάζει τήν άµυνά του, ιδρύοντας σχολεία και εκπαιδευτικούς συλλόγους. Πανευτυχής ό Μακεδονικός Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Σερρών, ψυχή του όποιου υπήρξε ό γιατρός Ίω. Θεοδωρίδης, αναγγέλλει στόν Έλληνικό Φιλολογικό Σύλλογο Κων/λεως τό Φεβρουάριο του 1872 ότι «έσύστησαν εκεί (στίς Σέρρες) Διδασκαλείον»⁴.

Τό Διδασκαλείο αυτό, τό πρώτο στην τουρκοκρατούµενη Ελλάδα, λειτούργησε από τό σχολικό έτος 1872-73 μέ 44 µαθητές υπό τή διεύθυνση του Δηµ. Μαρούλη. Έδώ ό Μαρούλης θά προσπαθήσει νά εφαρµόσει τό ρηξικέλευθο εκπαιδευτικό του πρόγραµµα — πρωτοποριακό για τήν εποχή του — επίκαιρο ίσως και σήμερα, πού τό είδος του µεγάλου Δασκάλου, του παιδαγωγού και λειτουργού κατάντησε είδος έν ανεπαρκεία.

Στήν οργάνωση τόσο του Διδασκαλείου όσο και του οικότροφείου της Σχολής ό Μαρούλης εφαρµοσε τήν αρχή της αυτενέργειας των µαθητών, ενώ πρόσεχε ιδιαίτερα στην επιλογή του διδακτικού προσωπικού. Έδώ θά διδάξει και ό Γ. Σωτηριάδης, από τό Σιδηρόκαστρο, µετέπειτα καθηγητής στό Πανεπιστήµιο Αθηνών και Ακαδηµαϊκός, τόν όποιο ό Μαρούλης θά προωθήσει για εύρύτερες σπουδές στή Γερµανία, και οι ικανότεροι από τους αποφοίτους του Διδασκαλείου⁵.

Πρωτοποριακή υπήρξε ή διδασκαλία της γερµανικής γλώσσας στό πρόγραµµα του Διδασκαλείου — µάθηµα πού μόλις τελευταία εισάγεται στό σχολεία της δευτεροβάθµιας εκπαίδευσης — καθώς και ή δημιουργία μουσικού τμήµατος, μέ διδασκαλία φωνητικής, μέ νότες (Solfège) και ένόργανης μέ βιολί. Έδώ θά συγκροτηθεί και ή πρώτη ελληνική χορωδία⁶.

3. Στο ελληνικό σχολείο των Σερρών παλαιότερα, τό 1808, διορίστηκε ως σχολάρχης ό περίφημος δάσκαλος του Γένους Κων/νος Οικονόµου. Δυστυχώς, όμως, αναγκάστηκε νά παραιτηθεί άµέσως, διότι τόλµησε νά παρουσιασθεί µπροστά στό µητροπολίτη Κωνσταντίνο φορώντας υπερηψωμένο τό καλιµµαύχιο και τά χέρια του δεµένα πίσω! (Μακεδ. ήµερολόγιο 1909, σελ. 147).

4. Έλληνικός Φιλολογικός Σύλλογος Κων/λεως, τόµ. 6, 1871-2, Πρακτικά, σελ. 255, Κων/λις 1873.

5. Απ. Άργυρός, Η δούαξ και τό έργον του Δ. Μαρούλη. Σέρρα 1938, σελ. 14.

6. Ο.π., σελ. 17.

Διακαής πόθος του Μαρούλη είναι να κάνει τη Σχολή του ολοκληρωμένη και αυτάρκη, χωρίς να έχει την ανάγκη κανενός, για να μπορεί ανενόχλητη να έπιτελει τό έργο της. Για τό σκοπό αυτόν ιδρύει τό 1872 τυπογραφείο — τό πρώτο τυπογραφείο των Σερρών — και μέ την «Άγγελία»⁷ του στις 4.4.1878 κάνει γνωστή την έκδοση έφημερίδας μέ τόν τίτλο «Μακεδονία», ιδιοκτησίας, όπως αναφέρει, «των έν Σέρραις Διδασκαλείων»⁸. Εϋστοχος και τόσο επίκαιρος σήμερα ό υπότιτλος «Έλληνίς ειμί, Σκυθίς δι' ου»!

Στό ίδιο τυπογραφείο ό Μαρούλης θά εκδώσει και τό έργο του - Άπολογία «Τά έργα μου ένώπιον του ένεστώτος και του μέλλοντος» (Ίούνιος 1879). Παράλληλα, προχώρησε και στή δημιουργία Διδασκαλείου θηλέων μέ τό ίδιο οργανωτικό διάγραμμα και πρόγραμμα διδασκαλίας.

Ο ΜΑΡΟΥΛΗΣ ΣΤΗ ΔΙΝΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΕΡΙΑΩΝ - ΤΟ ΚΛΕΙΣΙΜΟ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ

Ό Μαρούλης, για την άπρόσκοπτη λειτουργία του Διδασκαλείου του, έξασφάλισε οικονομική βοήθεια από τή Γερμανία, αξιοποιώντας τις γνωριμίες του μέ ισχυρούς οικονομικούς παράγοντες, ιδιαίτερα μετά τόν πόλεμο πού κήρυξαν έναντίον του οί «τσιορμπατζήδες» τής πόλεως πού ήλεγχαν την παιδεία στις Σέρρες ως τότε και αντιδρούσαν στην ίδρυση Διδασκαλείου⁹.

Στούς Γερμανούς φίλους του θά καταφύγει πάλι ό Μαρούλης, όταν οί αντίπαλοί του για να τόν πλήξουν θά ιδρύσουν νέο διδασκαλείο στην πόλη και ένα παρόμοιο στή Θεσσαλονίκη (1876), επί Μητροπολίτη Ίωακείμ, του μετέπειτα Οικουμενικού Πατριάρχη Ίωακείμ Γ'¹⁰.

Οί έριδες γύρω από την κοινοτική όργάνωση των Σερρών, στις όποιες ένεπλάκη ό Μαρούλης, δέν ήταν κάτι πρωτόγνωρο. Ήδη από τό 1870 ό Μητροπολίτης Σερρών Άνθιμος Γ' (1829-33) καταδίωξε τό διευθυντή τής Σχολής τής πόλεως Άργυρό Παπαριζο και τόν έξανάγκασε σέ πα-

7. Άπ. Άργυρός, ό.π., σ. 19.

8. Σερραϊκά Άνάλεκτα, Β', σελ. 129 (άρθρο Τ. Καριανασάση).

9. Πρβλ. σχετικά Π. Πέννα Έριδες περί την κοινοτικήν όργάνωσιν τής πόλεως των Σερρών. Σερραϊκά Χρονικά Β' (1957), σελ. 5-11 και 41-46.

10. Ό κατά τά άλλα ικανότατος αυτός Πατριάρχης συνέλαβε πρώτος και την ιδέα για ίδρυση εκκλησιαστικής Σχολής στή Μονή Άγ. Άναστασίας, κοντά στα Βασιλικά τής Θεσσαλονίκης. Ή Σχολή αυτή τελικά ιδρύθηκε τό 1919 και λειτούργησε ως τό 1971.

ραίτηση. «Διήγειρε ἀκόμη καί τούς μαθητάς κατά τῶν διδασκάλων», γράφει ὁ μαθητής τοῦ Παπαρίζου Ἐμμ. Φωτιάδης¹¹. Ἄλλά καί ὁ ἴδιος ὁ Ἐμμ. Φωτιάδης, διευθυντής τῆς Σχολῆς ἀπό τό 1837, γνώρισε τά πάνδεινα ἀπό τό μητροπολίτη Ἀθανάσιο, ὁ ὁποῖος ἐξύφανε ἀκόμη καί φόνο ἐναντίον του.

Τή σύγχυση περί τά κοινοτικά ἐπέτεινε ἡ διαίρεση τοῦ λαοῦ στούς «Τσιπλάκηδες» (λαϊκοῦς) καί τούς «Τσορμπατζήδες» (πλουσίους), στή διαμάχη τῶν ὁποίων ἀναμίχθηκε καί ὁ μητροπολίτης Κων/νος Βαφειδῆς, ὁ ὁποῖος τάχθηκε μέ τό μέρος τῶν τσορμπατζήδων κι ἔτσι δημιουργήθηκε ἐκτός τοῦ κοινοτικοῦ καί ἐκκλησιαστικό ζήτημα.

Ὁ μητροπολίτης Κωνσταντῖνος γνώρισε πολλές ταπεινώσεις καί τιμωρήθηκε ἀπό τό Πατριαρχεῖο — μετά ἀπό σχετικές ἀναφορές καί μηνύσεις τῶν τσιπλάκηδων — μέ περιορισμό στό Μοναστήρι τοῦ Τιμίου Προδρόμου.

Τό ζήτημα διευθετήθηκε τό 1892, ἐπί μητροπολίτη Γρηγορίου Ζερβουδάκη. Ἡ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου ἐπικύρωσε τό νέο κανονισμό (17.3.1892), μέ τόν ὁποῖο οὐσιαστικά ἐπικρατοῦσαν οἱ «λαϊκοί» τσιπλάκηδες.

Τό Διδασκαλεῖο ὁμως τοῦ Μαρούλης, ἤδη μετά τή δημιουργία καί ἀναδιοργάνωση ἄλλων σχολείων στήν πόλη καί τήν πολεμική πού ἀσκήθηκε ἐναντίον του καί ἐναντίον τοῦ ἰδρυτῆ του, ἐπέζησε ὡς τό 1885. Μέσα στή δίνη τῶν ἐρίδων τῶν τσορμπατζήδων καί τῶν τσιπλάκηδων, πολέμου-μενο ἀπό φίλους καί ἀντιπάλους, χωρίς πόρους οὔτε ἀπό τό ἐθνικό κέντρο οὔτε ἀπό τούς Γερμανούς φίλους του, ἔκλεισε τίς πύλες του, ἀπό τίς ὁποῖες ὁμως πρόλαβαν καί ἀποφοίτησαν δεκάδες φωτισμένοι δάσκαλοι - Ἀπόστολοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί τῆς Ὁρθοδοξίας (οἱ Μαρουλιστές ὀνομαζόμενοι), πού προετοίμασαν ψυχικά τούς Σερραίους γιά τό Μακεδονικό Ἀγώνα. Ὁ ἴδιος ὁ Δημ. Μαρούλης, πικραμένος, ἀλλά καί μέ κλονισμένη τήν ὑγεία του, θά ἔρξει στήν Ἀθήνα, ὅπου καί θά πεθάνει στίς 6 Δεκεμβρίου τοῦ 1892.

Ο ΜΑΡΟΥΛΗΣ ΩΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Ὁ Μαρούλης ὑπῆρξε ἕνας χαρισματικός ἐκπαιδευτικός. Δέν ἦταν μόνο οἱ παιδαγωγικές του σπουδές πού ἔκανε στήν Ἑλλάδα καί στή

11. Π. Πέννα, Ἱστορία τῶν Σερρών, ὅ.π., σ. 471.

Γερμανία. Είχε και όλα τα χαρακτηριστικά ενός μεγάλου δασκάλου. Γνώριζε πολύ καλά και αγαπούσε τη δουλειά του, διέθετε σπάνια ευγλωττία και γοήτευε όσους τον άκουγαν είτε στο Διδασκαλείο να διδάσκει είτε στον άμβωνα των ναών να κηρύττει το θείο λόγο. «Ο δάσκαλος, έλεγε χαρακτηριστικά, διά να εκπληρώσει ευδοκίμως την αποστολήν του, πρέπει να είναι κεκλημένος προς τούτο, να έχη κλήσιν — κλήσιν μέ ήτα, όχι μέ ιώτα. Μέ τοιαύτην αντίληψιν του έργου του, πεπροικισμένος μέ μίαν έξαιρετικήν ιδιοφυίαν, βασίζει τό παιδαγωγικόν του έργον κατ' έξοχήν εις τήν καλλιέργειαν και ανάπτυξιν τής αυτενέργειας των μαθητών του, τούς όποιους ανεβίβαζε εις επίπεδον συνεργατών. Άληθής μυσταγωγός επί τής έδρας του, ό Μαρούλης διήγειρε και συνήραζε τάς ψυχάς και τάς διανοίας των μαθητών του και μετέτρεπεν αυτούς εις συλλειτουργούς τής τελουμένης μυσταγωγίας»¹².

Άριστος χειριστής του γραπτού και προφορικού λόγου, κατακεραυώνωνε τούς αντιπάλους του, οί όποιοι έφεύρισκαν διάφορους τρόπους, για να τον πλήξουν, τότε για δήθεν οικονομικές άτασθαλίες και τότε επί προτεσταντισμώ. Πρέπει να σημειωθεί ότι ή κατηγορία του προτεσταντισμού τότε ήταν πολύ συνηθισμένη και εύκολα πιστευτή, ιδιαίτερα σε μία κοινωνία κλειστή, όπως των Σερρών, και μέ έντονο τό θρησκευτικό συναίσθημα των κατοίκων. Μία κατηγορία πού θυμίζει τήν ήθική σπίλωσι και τά ήθικά ύπονοούμενα, πού συνηθίζονται σήμερα ιδιαίτερα στον εκκλησιαστικό και πολιτικό χώρο.

Άπό προσεκτική όμως μελέτη των έργων του, καθώς και των παραδόσεων του στο Διδασκαλείο Σερρών, δέ συνάγεται πουθενά απόκλιση από τό όρθόδοξο δόγμα ή αίρετική θέση πού να στοιχειοθετεί μία τέτοια κατηγορία. Πάντως, τό Πατριαρχείο, πιθανότατα θύμα παραπληροφόρησης και σύγχυσης, καταδίκασε τον Μαρούλη. Τό Μάϊο του 1879 ή Σύνοδος του Πατριαρχείου μέ επικεφαλής τον Οίκουμ. Πατριάρχη Ίωακείμ Γ' έξέδωσε συνοδικό επιτίμιο, πού διαβάστηκε στους ναούς τήν Κυριακή τής Πεντηκοστής, τό όποιο παρουσίαζε τον Μαρούλη «ώς καταστροφέα τής πόλεως, και ως αποβλέποντα εις ιδιοτελείς σκοπούς» και παράλληλα, απέτρεπε τούς γονείς να στέλνουν τά παιδιά τους στα «Μαρούλεια Σχολεία».

Είναι άπορίας άξιον πώς ένας Πατριάρχης του αναστήματος του Ίωα-

12. Άπ. Άργυρός, Ή δράσις και τό έργον του Δ. Μαρούλη, ό.π., σελ. 16.

κείμ Γ' καταδικάζει τόν Μαρούλη, πρίν «ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃ»¹³. Πιθανότατα πίσω ἀπό τήν ἐκκλησιαστική καταδίκη τοῦ Μαρούλη κρύβονται ἡ ζηλοφθονία τῶν δασκάλων τῆς Θεσσαλονίκης, μέ τούς ὁποίους εἶχε ἔρθει σέ σύγκρουση κατά τό βραχύ πέρασμά του ἀπό ἐκεῖ ὡς διευθυντής τοῦ Γυμνασίου, ἡ ἀνοιχτή ρήξι μέ τούς «τσορμπατζήδες» τῶν Σερρών πού ἤλεγχαν, ὅπως προαναφέραμε, τήν παιδεία στίς περισσότερες πόλεις τότε, σέ συνδυασμό μέ τό ἀσυμβίβαστο ὕφος τοῦ Μαρούλη, πού δέν ὑποχωροῦσε εὐκολα.

Πράγματι, ἐντυπωσιάζει ἡ σκληρή γλώσσα καί τό ἀνοίκειο συχνά ὕφος πού χρησιμοποιεῖ ὁ Μαρούλης ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων του, ἀπό τόν Πατριάρχη ὡς τό Μητροπολίτη Σερρών Ναθαναίηλ στό παραπάνω ἔργο του «Τά ἔργα τῶν ἐχθρῶν μου καί τό ἔργον μου ἐνώπιον τοῦ ἐνεστώτος καί τοῦ μέλλοντος». Εἶναι χαρακτηριστικό τό ἐπεισόδιο πού ἔγινε στήν Κεντρική Ἑλληνική Σχολή Σερρών κατά τήν ἑορτή τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν καί πού διηγεῖται ὁ ἴδιος¹⁴. Καθηγητής, ἐκφωνώντας τόν πανηγυρικό τῆς ἡμέρας, παρουσίασε τόν Χριστό «φιλόν ἄνθρωπον» καί ὄχι «τέλειον» κατά τό ὀρθόδοξο δόγμα. Ὁ Μαρούλης δέ δίστασε νά ἀνέβει ἀμέσως στό βῆμα μετά τόν ὁμιλητή καί νά ἀναιρέσει τά λεχθέντα!

Οὐδεῖς, ὁμως, ἀρνεῖται, ἀκόμη καί οἱ ἀντίπαλοί του, οἱ ὁποῖοι μπορεῖ νά τόν θεωροῦν «φίλεριν, ἐγωῖστήν, τραχύν, ὀρμητικόν, μὴ ἀνεχόμενον ἀντιρρήσεις, ὅτι ὑπῆρξε προσωπικότης ὄχι συνήθης, ἰδία ἔνεκα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὃν ἠπίστατο νά ἐξεγείρῃ ὑπέρ τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ οὐ μόνον εἰς τούς μαθητάς, ἀλλά καί ἐν γένει εἰς τούς ἀναστρεφόμενους αὐτόν. Κατελαμβάνετο ὑπό οἴστρου τινός, ὅταν ὠμίλει ἢ ἐδίδασκε. Στωμύλος δ' ὢν καί εὐστροφος τόν νοῦν κατόρθωνε νά παρασύρει τούς ἀκροωμένους αὐτοῦ καί νά καθιστᾶ αὐτούς φανατικούς ὀπαδούς»¹⁵.

«Τύχη ἀγαθῇ» ἔπεσε στά χέρια μου ἡ «Παιδαγωγία» τοῦ Δ. Μαρούλη. Πρόκειται γιά χειρόγραφες σημειώσεις 1.000(!) σελίδων ἀπό ἓναν ἄξιο μαθητή τοῦ Μαρούλη, τόν Ἀθανάσιο Εὐαγγελίδη - Γρέδη (1854-1917), ἀπό τό χωριό Σουμπάσκειο, σημ. Νέο Σούλι. Ὁ Γρέδης ἐργάστηκε ὡς δάσκαλος σέ πολλά χωριά τῶν Σερρών καί πέθανε στό Κίτσοβο τῆς Βουλγαρίας, στή διάρκεια τῆς βουλγαρικῆς ὀμηρείας (1917-18). Ἀπορεῖ

13. Πρβλ. καί Δ. Μαρούλη, Τά ἔργα τῶν ἐχθρῶν μου. Ἀθήναι 1879, σελ. 1.

14. Δ. Μαρούλης, ὁ.π., σ. 7.

15. Δέλλιος: Ἀναμνήσεις. Μακεδονικόν Ἡμερολόγιον 1911, σελ. 78.

κάνεις τί νά πρωτοθαυμάσει στήν «Παιδαγωγία» αὐτή· τή σοφία τοῦ δασκάλου ἢ τήν ἐπιμέλεια τοῦ μαθητῆ¹⁶.

Δάσκαλος μέ ὅλο τό εὖρος τῆς σημασίας τοῦ ὄρου, ὁ Δ. Μαρούλης πιστεύει στήν ὑψηλή ἀποστολή τοῦ δασκάλου στούς χαλεπούς ἐκείνους καιρούς, ἀφοῦ ἀπ' αὐτόν «ὁ δυστυχῆς λαός προσδοκᾷ τόν φωτισμόν ἐν πᾶσιν καί περί πάντων», ὅπως σημειώνει στό «Περί μορφώσεως τῶν Ἑλλήνων δημοδιδασκάλων» ἔργο του (σελ. 16). Πιστεύει στή δύναμη τοῦ κηρύγματος, τοῦ ἄμβωνος, ὅπως χαρακτηριστικά ἀναφέρει, ἀπό τά «ρινοτερετίσματα τῶν διακόνων».

Ἀλήθεια, πόσο προφητικά ἤχουν τά λόγια του σήμερα, μέ τόν τουρκικό φανατισμό καί ἐπεκτατισμό: «Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, συνεφαπτόμενοι ἐν τῇ Ἀνατολῇ μετά λαῶν κινουμένων κυρίως ὑπό τοῦ θρησκευτικοῦ μᾶλλον ἢ τοῦ τῆς φιλοπατρίας αἰσθήματος, χρῆζομεν ἀναλόγου καί ἀντιρροπού ἐλατηρίου, ἵνα δυνηθῶμεν νά ἀντιστῶμεν κατ' αὐτῶν»¹⁷.

Ὑποστηρίζει ὅτι, ἂν θέλουμε νά ἔχουμε Ἕλληνες δασκάλους, ὀφείλουμε νά τοὺς εἰσαγάγουμε στό πνεῦμα καί τήν οὐσία τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ φωνή του καί πάλι ἀκούγεται ἐπίκαιρη: «Τό φαινόμενο ὅτι ἡ σπουδή τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης παρά τοῖς ξένοις ποιεῖ αὐτούς φιλελληνεστέρους καί ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων, μαρτυρεῖ σαφῶς ὅτι ὑπάρχει τι τό ἐλλιπές καί νοσερόν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῆς παρ' ἡμῖν»¹⁸.

Ὁ ἄξιος μαθητής του Ἄθαν. Ἀργυρός ἀπό τή Νιγηρίτα, δάσκαλος, πολιτευτής καί κατ' ἐπανάληψη ὑπουργός, κλείνει τή διάλεξή του στό «Κρόνιον» στίς 3 Ἀπριλίου 1938 ὡς ἐξῆς: «Ἡ ἱστορία τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως θά γράψη εἰς τάς δέλτους της μέ χρυσά γράμματα τό ὄνομα τοῦ Δ. Μαρούλη. Ἡ δέ πόλις τῶν Σερρῶν, τῆς ὁποίας ὁ λαός ἐστήριξε τό ἔργον του, δικαιούται νά σεμνύνεται ὅτι ἐδῶ, ἐπί τῆς ἱστορικῆς καί μεγαλομάρτυρος γῆς της, ἔπεσεν ὁ σπόρος τῆς ἀνά τόν Ἑλληνικόν κόσμον ἐκπαιδευτικῆς ἀναμορφώσεως, διά τῆς ὁποίας συνειδητῶς καί πεφωτισμένως διαπλάσσεται ἡ Ἑλληνική νεότης»¹⁹.

16. Τόν δισέγγονο τοῦ «Μαρουλιστή» δασκάλου, Παναγιώτη ἈΘ. Γρέδη, πού εὐγενῶς μοῦ παραχώρησε τό πολύτιμο χειρόγραφο βιβλίο, εὐχαριστῶ καί ἀπό τή θέση αὐτή.

17. Δ. Μαρούλης, Περί μορφώσεως Ἑλλήνων Δημοδιδασκάλων. Ἀθήναι 1888, σελ. 29.

18. Ὁ.π., σελ. 40.

19. ἈΘ. Ἀργυρός, Ἡ δρᾶσις καί τό ἔργον τοῦ Δ. Μαρούλη, ὁ.π., σελ. 20.